

שיעור מספר 4 18-24 לילולי*

סיפור יונה

שבת אחר הצהריים

קיראו את הפרקים והפסוקים הבאים לקראת שיעור השבת השבועי:
יונה 1-4; מלכים ב' 14:25; ישעיה 56:7; ישעיה 44:8; מתי 12:40;
התגלות 14:6-12.

פסוק לשינון: "פֶּתַח כִּיפָא בְּדַבְרוֹ וְאָמַר: 'בְּאֵמַת רוּזָה אֲנִי שְׂאֵלֵהִים אֵינְנוּ נוֹשָׂא פְּנִים, אֶלָּא בְּכָל עַם וְעַם מִי שְׂפִירָא אוֹתוֹ וְעוֹשֶׂה צְדָקָה, רְצוּי לְפָנָיו." (מעשי השליחים 10:34,35).

סיפור יונה הוא סיפורו של נביא עברי שפעל מעבר לנוחות שלו. הוא חי בתקופת מלכותו של ירובעם השני כ 750 שנה לפני הספירה (מלכים ב' 14:25), בתנ"ך הוא הנביא היחיד שאנו מודעים לו ששליחותו הייתה לעם אחר במדינה אחרת. האמת שהבורא לא התכוון להגביל את הישועה לעמו הנבחר מתפרשת שוב ושוב בתנ"ך ובמיוחד בישעיה ותהילים, למרות שתיאולוגיה ישראלית פופולרית בזמנו של יונה, לא קיבלה את העובדה שהגויים גם להם חלק בתוכנית הישועה. גם בתקופת הברית החדשה היה זה שיעור קשה ללמידה עבור מאמינים יהודיים. בארבעת פרקי ספר יונה, אנו קוראים תיעוד כנה של הסתייגותו של יונה כשליח ל'זרים', תיעודם של החיובי והשלילי שבמעשיו. כאן, התגובה האנושית שבתוך תוכי הנשמה של כל אחד לקריאתו של אלוהים, משומרת ביחד עם הבקשה רבת העוצמה לצרכי השליחות בקרב עמים אחרים. מספר קווים מנחים לשליחות בקרב עמים זרים ועדות בין-תרבותית עולים מסיפור זה, שנותנים פתרונות לחלק מהסוגיות והבעיות שעיימם מתמודדים שליחים מודרניים.

*לימדו את השיעור השבועי לקראת שבת ה 25 ביולי.

הנביא בעל ההתנהגות הלקוייה

קיראו את מלכים ב' 14: 25. מה באים פסוקים אלה ללמד אותנו על יונה? באיזה אור הוא מוצג?

מחוץ לספר יונה, מוזכר הנביא בתנ"ך בספר מלכים ב' 14: 25. כאן הוא נכבד כנביא שניבא את כיבושם מחדש של שטחי ישראל על-ידי הארמים. יונה נולד בגת-חפ"ר (גת הוא בור לדריכה לשם הפקת מיצים ושמונים), עיירה בחבל זבולון בצפון הארץ, מספר קילומטרים אחדים מנצרת. מכאן משתמע שגם ישוע וגם יונה היו נביאים גליליים, שביניהם הפרידו כ- 750 שנה.

קיראו את יונה 1: 1-3, 9, 12; 2: 1-9; 3: 10-13. איזה תמונה מצטיירת מפסוקים אלה אודות יונה, הדברים הטובים והרעים כאחד?

התמונה שעולה מספר יונה היא שהנביא הוא הרכב מוזר של כוח וחולשה: ממלא רצון עצמו ומרדני ומצד שני ניתן ללימוד וצייתן. הוא היה נאמן לאלוהים, אמיץ, והאמין בתפילה, אבל באותה העת היה הוא גם צר-אופקים, אנוכי ונקמן. בעוד שיונה תואר כעבד האדון במלכים ב' 14: 25, אופיו שיקף דיוקן עצמי די עצוב מדפי הספר הנושא את שמו. תיאור גלוי לב זה של מעשי ודברי יונה הוא סימן ליושרו ואמינותו של התנ"ך. הנטייה הטיבעית של כל סופר היא לטשטש ולהסתיר היבטים לא מקובלים של גיבורים מקראיים. אולם תחת ההשראה של רוח הקודש חושפים מחברי התנ"ך את אומץ ליבם והקטנוניות שבחיי אנשים שונים על-מנת להמחיש את האמת, לא משנה כמה חלשים או לא נעימים יהיו הדמויות האלו, אלוהים יכול לפעול דרכם אם הם מוכנים לכך.

באיזה דמויות תנכיות אחרות השתמש אלוהים למרות הליקויים שבאישיותם? איזו תקווה נוכל לקחת לעצמנו מן העובדה שאלוהים משתמש באנשים עם ליקויים ופגמים לעבוד למענו בהושטת היד לאחרים?

שליח קדום

”לֵךְ אֶל-יְיָ“! הייתה פקודתו של אלוהים ליונה. בתנ”ך- הקריאה התמידית לעמים הייתה – ’בואו לציון’. תוכניתו המקורית של אלוהים הייתה שעמו יממש את תורתו, ובתוך כך לעשות את עמו אטרקטיבי כל-כך שעמים אחרים ינהרו אליהם לקבל הדרכה (ישעיה 7: 56). יונה כחלוץ השליחים של הברית החדשה (מתי 20-18: 28), מצווה ללכת לנינווה, מקום שנראה לו כמרכז טמא של עבודה זרה, אכזריות וטוטליטריות. יונה עשה הכנות מפורטות לנוע מערבה דרך הים למרות שאלוהים ציווה עליו ללכת מזרחה בדרך היבשה. יונה הנביא מסרב ונמלט בכיוון ההפוך.

קיראו את יונה 17-3: 1. מה נוכל ללמוד מהתיאור המדהים הזה?

תגובתו של אלוהים לבריחה של יונה באה בצורה של סערה חזקה. הרוחות מציינות לבוראם, בניגוד לאי ציותו של הנביא (מארק 4: 41). בעין הסערה נרדם יונה, בעוד שהצוות שהורכב מגויים- התפלל (יונה 5: 1). בכנות הודה יונה שהוא גרם לסערה, והעיד על אלוהי האמת-הבורא. שימו לב שכשאמר להם יונה – ’עברי אנוכי’ היה זה להתייחס לדתו ולאומיותו בבהלה משום עוצמת הסערה, ניסו המלחים הגויים להציל עצמם ואת הנוסעים והראו חמלה ליונה בסירובם למלא את הוראותיו ולהטיל אותו למים. (הנביא הסרבן היה מוכן להקריב את חייו על-מנת להציל אחרים). כשלבסוף הם נענו לדרישותיו והטילוהו למים, פסקה הסערה והים רגע (פס’ 15). המלחים הנדהמים היו החוזרים בתשובה הראשונים של יונה, אלוהים פעל דרכו גם בזמן בו נמלט מקריאתו. ישועתו של יונה הייתה נס כשם שישועת הספינה הייתה נס. אלוהים הכין דג גדול לבלוע את יונה. המילה במקור היא דג (דגה) ואינה מפרטת את סוג הדג שהציל את יונה בבלעו אותו. יונה במעמקי בטן הדג הוא הפרק הידוע ביותר בסיפור, אבל אל לזה להאפיל או להצל על המסר העמוק יותר שבספר – אהבתו ודאגתו של אלוהים ורצונו לישועת כל המין האנושי.

בסופו של דבר, יש רק אלוהים אחד, בורא שמיים וארץ (ראו ישעיה 7: 44; 5: 45). סגידה לכל אחד אחר היא עבודה זרה ושגויה. כל ’אל’ אחר אליו יתפללו הוא דימויני ושיקרי. מדוע חשובה לנו אמת זו כל-כך להפנים ולהבין בעצמנו, במיוחד בהקשר לשליחות?

במעיי הדגה

הניסיון בן שלושת הימים במעיי הדג היה מודל למותו, קבורתו ותחייתו של המשיח (יונה 1: 17-2: 10; מתי 12: 40). אלוהים סיפק וכיוון את הדג הגדול. למרות שישנם תיעודים של אנשים ששרדו בים אחרי היבלעם על-ידי ליווייתן (המילה בעברית המודרנית, אבל לא כך באיוב 41), אנו חייבים לזכור שאלוהים סיפק את הדג הגדול הזה ואת כוח הפלא ששימר את עבדו במעיי הדג. כלומר, בסופו של דבר, מקרה נס זה יכל להתממש רק דרך התערבותו העל-טיבעית של האדון, המתגלה לאורך כל כתבי הקודש והיא שאלוהים מעורב אישית באורח פלא ובאמצעות ניסים בחיי בני האדם. יש הוכחות למכביר שהאימרה 'שלושה ימים ושלושה לילות' היו ביטוי קדום לזמן הנדרש למסע הדימוני אל ה'שאול', המילה העברית הנרדפת לעולמם של המתים- הקבר. בהתחשב במה שקרה ליונה, הוא באמת היה צריך להיות כמת. בבטן הדג יונה החל להתפלל. רב-חובל הספינה פקד על יונה "קְרָא אֶל-אֱלֹהֶיךָ" (פס' 6). אולם עכשיו כשהוא חסר תקווה, מתחיל יונה להתפלל וברצינות, משהו נואש כל כך היה צריך לקרות, על-מנת לגרום לו לעשות לבסוף את מה שאמור היה הוא לעשות מלכתחילה.

בתמציתה תפלתו של יונה נשתמרה בצורת מזמור הודייה. תהילים כאלה לרוב מורכבים מחמישה שלבים: 1. הקדמה 2. תיאור המצוקה 3. זעקה לאלוהים לעזרה 4. דיווח פועלו של אלוהים בתשובה לקריאה הנואשת 5. הבטחה לשמור כל נדר ולמתן עדות לפעולת הישועה של אלוהים.

במילים אחרות, 'אלוהים, אם אתה מוציא אותי מהמצב הזה אני מבטיח לעשות כך וכך'. מי לא התפלל בצורה כזו? ועוד שאלה מתבקשת: האם עשיתם את שהבטחתם לעשות? קיראו את מתי 12: 40. כיצד משווה ישוע את סיפור יונה לעצמו? ראו גם יוחנן

2: 19-22

הפרק הסתיים במילים: "וַיֹּאמֶר יְהוָה לְדָג וַיִּקַּא אֶת-יוֹנָה אֶל-הַיַּבֶּשֶׁה" (יונה 2: 11). ציוויו של אלוהים על הדג הגדול פעל את שלא הצליחו לעשות המלחים מלאי הכוונות הטובות למען יונה. באותה צורה ציווה המשיח על תלמידיו לאחר תחייתו, ללכת לכל קצוות העולם, כך גם יונה לאחר הרפתקאותיו במעמקי הים הלך לגויים והיה לאחד השליחים המצליחים ביותר בתקופה התנכית. הצלתו של יונה היא עדות לרחמי של אלוהים. הגעתו של יונה לחוף מבטחים כאשר הוא עטוף אצות ים, העידה על נחישותו של אלוהים להושיע ממוות אפילו חוטאים סוררים.

דור נינווה

קיראו את יונה פרק ג'. איזה מסר חשוב מצוי כאן בהקשר של הושטת-יד ובישור?

”וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֶל-יוֹנָה שְׁנִית לְאָמֹר: קוּם לֵךְ אֶל-נִינְוָה הָעִיר הַגְּדוֹלָה וּקְרָא אֵלֶיהָ אֶת-הַקְּרִיאָה אֲשֶׁר אֲנִי דֹבֵר אֵלֶיךָ” (יונה 1,2: 3). שני פעלים חשובים בטקסט הזה: ראשית, זוהי הפעם השנייה שאלוהים אומר: ”לֵךְ!” אלוהים לא מוותר. הוא מעניק לבני תמותה הזדמנות שנייה. וכאן שוב אנו רואים את עיקרון השליחות של הברית החדשה, שהוא רעיון הבישור לכל העמים, שהוא ההיפך מציפייה שהעמים יבואו אלינו. הפועל החשוב השני הוא: ”קְרָא!”. הקריאה תמיד הייתה חשובה במקרא והיא עדיין היעילה ביותר להפצת מסר החדשות הטובות (קריאת מקרא קודש). אלוהים הדגיש ליונה שהקריאה שיתן תהיה הקריאה שאלוהים נתן בפיו. כלומר, המסר שעלינו להעביר אינו שלנו אלא של אלוהים, אסור שנשנה או נחסיר או שנתקן את גירסתו של אלוהים. המסר של אלוהים באופן כללי הוא של תוכחה והבטחה, דין ובשורה טובה. הכרזתו הברורה: ”עוֹד אֲרַבְעִים יוֹם וַיִּנְוָה נְהַפְכֶתָ” (יונה 4: 3) הייתה פסק הדין. ועדיין הייתה הבטחת התקווה קיימת, לגאולה ולישועה (מה שחייב היה להיות, משום שהאנשים חזרו בתשובה ונושעו).

אפילו עם הבשורה הניצחית בלב הפיסקה מהתגלות 12-6: 14, יש גם בה אזהרה על פסק הדין. בשורה טובה ופסק דין הולכים יד ביד: הבשורה מציעה לנו את דרכו של אלוהים בכדי להימנע מההרשעה שפסק הדין יביא עלינו בצדק. שום בישור של החדשות הטובות אינו תקיף אלא אם מרכיבים אלו באים לידי ביטוי. 'תקינות פוליטית' המובילה לדילול של אלמנטים חזקים אלה ומפחיתה את ההבדלים בין הדתות ואפילו בין מסורות משיחיות, מסוכנת היא. בעוד שעלינו להתאים את המצגת לאנשים שאנו מנסים להושיט להם יד, אל לנו אף פעם לעשות זאת על חשבון המסר של אלוהים עליו עלינו להכריז.

מה קורה ביונה 10-5: 3? תושבי נינווה האמינו, פעלו בהתאם לאמונתם, מימשו את אמונתם ונושעו-ניצלו. אלוהים נתן לנו הבטחות נפלאות ואזהרות חמורות. מה צריך סיפור זה ללמדנו על התנאים שבהבטחות והאזהרות האלה?

קינתו של יונה

יונה 1-11: 4 מאשר שהמכשול הגדול ביותר לאלוהים לערב את נביאו בשליחות עולמית לא הייתה מרחק, רוח, מלחים, דג או תושבי נינווה. המכשול היה הנביא עצמו. אמונתם של תושבי נינווה עמדה בניגוד לחוסר אמונתו של יונה ולרוחו הנקמנית. יונה היה היחיד במקרא שהאשים את אלוהים על היותו חסוד, חומל, אך אפיים ומלא אהבה שמתרכז מלשלו אסון. בדרך כלל מעלות אלו של אלוהים מביאות להכרת תודה. "כשלמד יונה על מטרתו של אלוהים לחוס על העיר, שלמרות רישעותה הונחתה להיות באבל בשק ובאפר; הוא היה אמור להיות הראשון שישמח בשל חסדו המדהים של אלוהים; במקום זאת, הוא שקע במחשבות על האפשרות שהוא ייחשב לנביא שקר. בקינאת הכבוד העצמי שלו, הוא איבד את ההערכה שבחשיבות לאין ספור של הנפשות שהיו בעיר האומללה. החמלה שנתן אלוהים לאנשי נינווה החוזרים בתשובה גרמה ליונה להיות רוגז וכועס מאוד." אלן ג'י וייט נביאים ומלכים עמ' 271.

קיראו את יונה 4:10,11. מה מלמדים אותנו פסוקים אלה על אופיו של אלוהים בהשוואה לאופי החטא של האדם? מדוע שנהיה מאושרים שאלוהים ישפוט אותנו בסופו של דבר ולא נישפט על-ידי בני אנוש?

יונה הראה את כעסו פעמיים בפרק ד'. הוא כעס משום שאלוהים שינה את דעתו והציל את יותר ממאה ועשרים אלף תושבי נינווה. והוא כעס גם על שהקיקיון יבש. באנוכיותו היה על הנביא לתקן את סדר העדיפויות השגוי שלו. אלוהים הנחה את יונה להכיר באחוה אנושית המבוססת על אבהותו (של אלוהים). על הנביא היה לקבל את שותפותו האנושית לכל ה'זרים' האלה, למרות שהיו סוררים. האם 120,000 איש אינם חשובים יותר מקיקיון?!

קיראו שוב את נזיפתו של אלוהים ביונה. באיזה דרכים יכול אלוהים לומר לנו דברים דומים? זאת אומרת, כמה פעמים אנו מוצאים את עצמנו מודאגים יותר מנושאים אישיים (שרבים מהם פעוטים) מאשר מנשמות אבודות שהמשיח הקריב את חייו על-מנת להושיעם.

לימוד נוסף: "ספר יונה משמעותי כל-כך להבנת הבסיס של השליחות התנכית, מכיוון שהוא עוסק בהרשאת אלוהים לאנשיו בנוגע לעמים הגויים ובכך הוא משמש כצעד מכין להרשאת השליחות של הברית החדשה. אבל זה גם מספק מבט חטוף להתנגדות העמוקה להרשאה ממשרת האלוהים (יונה), שאלוהים עצמו בחר בכדי להפיץ את עבודתו העולמית." (JOHANESS. VERKUYL, CONTMEPORARY MISSIOLOGY.)
(GRAND RAPIDS. MICH.: WM.B.EARDMANS PUB.CO,1978.PAGE 96)

שאלות לדיון:

1. "בהיסטוריה של נינווה יש לקח שכדאי שתלמד היטב...עליך לדעת את חובתך לזולת, הבורים והטמאים שזקוקים לעזרתך." מהי חובתנו לזולת? (אלן ג'י וייט (The Southern Work p. 80).
2. אשור הייתה אחת המעצמות השולטות של המזרח הקרוב הקדמוני בערך מ- 885 עד 625 לפני הספירה. ישראל ויהודה סבלו שוב ושוב תחת שילטונה הקשה. יהוא, מלך ישראל אולץ לשלם מס לשליט האשורי שלמנאסר השלישי. לבסוף נפלה ישראל בידם של הכוחות האשורים ב- 722 לפני הספירה. אין פלא שיונה סרב ללכת לנינווה, אחת מהערים הראשיות של אשור ומרכז הפולחן של אישתאר אלת האהבה והמלחמה (על פי אמונתם). אלוהים קרא לו לבקר בלב הרוחניות של שטח האויב, לקרוא לאנשי המלחמה האלה לחזור בתשובה. איזה לקחים נוכל להפיק מכך בכל הקשור לשליחות?
3. כיצד תוכל 'שארית הפליטה להימנע מההנחה שהייעוץ והברכות של האדון בתחום השבת, הבריאות והחינוך ניתנים לתועלתה בלבד, ולא לטובת שאר הגויים גם כן? קיראו את ההתגלות 3:17,18.
4. באיזה דרכים, המסר של שלושת המלאכים בהתגלות 12-14:6 משקף את המסר שהיה בפי יונה לתושבי נינווה?
5. יש אנשים הדוחים אוטומטית את סיפור יונה, במיוחד החלק שבו הוא נמצא במעי הדג. איזה הנחות יגרמו להם לדחות את הסיפור? מהן ההנחות עליהן אנו מבססים את אמונתנו באמיתותו של סיפור זה?